

Akraba evliliklerinin genetik geçişli hematolojik hastalıklar ve boşanma üzerine etkileri

The effect of consanguinity marriage on genetically-transmitted hematologic disease and divorce

Ali Ayçiçek

İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi Kliniği,
İstanbul

Yazışma Adresi: Ali Ayçiçek İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi Kliniği, 34303 Küçükçekmece İSTANBUL Tel: 0212 404 15 00 Faks: 0212 571 47 90 e-posta: ayciceka@hotmail.com

Geliş tarihi / Received: 07.07.2015

Kabul tarihi / Accepted: 03.12.2015

Öz

Amaç: Bu çalışma akraba evliliklerinin genetik geçişli hematolojik hastalıklar ve boşanma üzerine etkilerini araştırmak için yapıldı.

Materyal ve metod: Tanımlayıcı ve kesitsel bir çalışma olarak Nisan 2013 - Eylül 2014 tarihleri arasında Eskişehir Devlet Hastanesi Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi Polikliniğine müracaat eden 978 adet çocuk ve adolesan ile anne-babalarının verileri dahil edildi.

Bulgular: Annelerin yaş ortalaması 34 ± 7 yıl (yaş aralığı 18-64), babaların 37 ± 7 yıl (yaş aralığı 20-68), annelerin %4'ü okuryazar değil, %43 ilkokul, %12 ortaokul, %25 lise, %16'i yüksek okul ve daha ileri düzey, babaların %1 okuryazar değil, %33 ilkokul, %13 ortaokul, %32 lise, %21'i yüksek okul ve daha ileri düzey eğitim almışlardı ve ailelerin %81'i şehir merkezinde oturuyordu. Ebeveynlerde akraba evliliği oranı %12.2 oranında saptandı. Anne ile babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı bağıntı varken boşanma ile eğitim düzeyi arasında bağıntı saptanmadı ($P > 0.05$). Boşanma oranları akraba olmayanlarda anlamlı derecede yüksek ($P=0.008$) ve boşanma riski yine bu grupta 7.5 kat daha fazla olduğu saptandı (Odd oranı %95 güven aralığı 1.02-54.4). Bilinen genetik geçişli hematolojik hastalıklar ile akrabalık durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağıntı ve risk oranında artış olmadığı bulundu (Odds oranı 1.370, %95 güven aralığı 0.619-3.031) ($P > 0.05$).

Sonuç: Eskişehir ilinde akraba evliliklerinin oranı Türkiye geneline göre anlamlı düzede düşük, akraba evliliği genetik geçişli hematolojik hastalıkların riskini artırmazken boşanma riskini anlamlı düzeyde azalttığı kanaatine varıldı.

Anahtar sözcükler: Kan Bağı, Genetik Hastalıklar, Hematolojik Hastalıklar, Boşanma

Abstract

Background: The present study was performed to investigate the effect of consanguinity marriage on genetically-transmitted hematologic disease and divorce

Methods: A descriptive and cross-sectional study was carried out between April 2013 - September 2014 in order to determine the frequency and effect of consanguineous marriage on genetic transmitted

hematologic disease and divorce among parents at Eskisehir State Hospital Pediatric Hematology Oncology Outpatient clinic.

Results: Nine hundred seventy-eight child and adolescent, and their families were included in this study. Mean age of mothers was 34 ± 7 (range 18-64) years, of fathers was 37 ± 7 (range 20-68) years. The education levels of mothers were 4% illiterate, 43% primary school, 12% secondary school, 25% tertiary school, 16% high school and above, fathers were 1% illiterate, 33% primary school, 13% secondary school, 25% tertiary school, 21% high school and above. Families of 81% were resident at centrum. The rate of consanguineous marriage were 12.2%. There were significant correlation between mother and father education levels, but no correlation between education levels and divorce ($P > 0.05$). Nonconsanguineous marriage divorce ratio was significantly higher and at 7.5 times greater risk of divorce (Odds ratio 95% CI 1.02-54.4). Also, there were no significant correlation between genetic transmitted hematologic disease and consanguineous marriage ($P > 0.05$), and no increased risk (Odds ratio 1.370, 95% CI 0.619-3.031).

Conclusion: Consanguineous marriage ratio significantly lower in Eskisehir province. Consanguineous marriage had no additional risk for genetic transmitted hematologic disease but significantly decrease the risk of divorce.

Keywords: Consanguinity, Genetic Diseases, Hematologic Disease, Divorce

Giriş:

Evlilik karşı cinsten iki erişkinin karşılıklı hak ve sorumluluk yüklenerek aynı çatı altında yaşama sözleşmesidir. Burada dünyaya gelen çocuklar karşılıklı saygı ve sevgi ortamında güven içinde büyüyerek istikbale hazırlanırlar. Bu ortam onları hem kendilerine hem de insanlığa küçük büyük katkı sağlayacak bireyler olmasında en önemli role sahiptir. Bunlar en temel manada evliliğin tanımlarıdır, gerçekte evlilik kararını çok farklı etkenler belirler. Geliri düşük aileler için evlilik daha çok duygusal bağ kurma amacıyla yapılırken; gelir durumu oldukça yüksek ailelerde toplumsal statünün devamı, çocuk sahibi olmak gibi amaçlar daha ön plana çıkmaktadır (1). Akraba evliliği, eşler arasında bilinen kan bağı bulunması durumudur. Dünya nüfusunun yaklaşık 1 milyar kadarı akraba evliliğinin sık olduğu bölgelerde yaşamaktadır (2).

Dünyanın her yerinde aileye çok önemli yer

verilirken boşanma oranlarında ciddi artışlar olmaktadır. Maddi imkanların artması ile son yıllarda evlenmeler artarken boşanmalarda daha fazla bir artış olduğu saptanmıştır (3). Bu durum özellikle çocuklarda sosyal, psikolojik ve ekonomik pek çok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Boşanma öncesi ve ayrılma sürecinde yaşanan olumsuz olaylar ile birlikte boşanmış anne babanın başkaları ile yeniden evlenmeleri çocuklar için kalıcı tesirler bırakmakta, bu çocukların ileride yapacakları evlilikler için ilave riskler taşımaktadır (4,5).

Otozomal olarak geçen hastalıklar hakkında yapılan sunumların hemen hepsinde yurdumuzda akraba evliliklerinin çok yüksek oranlarda olduğu, bunun bazı bölgelerimizde %50'lere kadar vardığı, mevcut durumun ne kadar vahim bir şey olduğu en az birkaç cümle ile ifade edilmektedir (6,7). Akraba evliliğinin aile ve yeni nesillere olumlu bir katkılarının olup olmadığı hemen hiçbir zaman ne ifade edilmemekte ne de düşünce dünyamızda yer alabilmektedir (8).

Ayrıca akraba olmayanlarda genetik geçişli hastalıklar yönünden risk yok veya ileri derecede düşükmüş gibi bir algıya da sebep olunabilmektedir.

Bu çalışma Eskişehir Devlet Hastanesi yan dal polikliniğine müracaat eden çocuk ve adolesanların ebeveynlerinde akraba evliliklerinin oranını saptamak ve akraba evliliğinin genetik geçişli hematolojik hastalıkların riskini ne ölçüde artırdığını araştırmak amacıyla yapıldı.

Materyal ve Metot

Eskişehir Devlet Hastanesi Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi Polikliniğine Nisan 2013 -Eylül 2014 tarihleri arasında müracaat eden 978 adet çocuk ve adolesan hasta ile anne-babalarının verileri dahil edildi. Veriler anne ve/veya baba veya adolesanların kendilerinden alındı. Görüşmede aynı hekim tarafında ailenin oturduğu yer, aynı evde yaşayan kişi sayısı, cinsiyetleri, yaşları, anne babanın eğitim durumları, aralarında akrabalık durumu, varsa derecesi, özelde hematolojik hastalıklar genelde bilinen genetik geçişli hastalıkların varlığı ve boşanma durumu araştırıldı. Genetik geçişli hematolojik hastalıklarda, eritrosit hastalıkları (Akdeniz anemisi ve taşıyıcılığı, herediter sferositoz, orak hücreli anemi), koagülasyon bozuklukları (hemofili, trombosit fonksiyon bozuklukları) ve bilinen diğer hematolojik hastalıklar sorgulandı. Anne-babanın akrabalık durumu ve eğitim düzeyleri bağımsız değişken olarak kaydedildi. Vakaların ilk kayıtlarındaki bilgileri esas alındı, kontrol ve daha sonraki gelişlerinde tekrar giriş yapılmadı. Aynı ailenin mükerrer kayıtları hastane bilgi yönetim sistemi ve SPSS kayıt verileri kontrol edilerek önlendi. Kardeş olanlarda sadece birisi çalışmaya alındı. Vakaların

verileri günlük olarak "SPSS for Windows 11.0" programına aktarılarak incelendi. Değişkenler arası ilişkiler ki-kare testi ile, risk Odds oranıyla, değişkenler arasındaki bağıntı Pearson testi ile yapıldı.

Bulgular

Annelerin yaş ortalaması 34 ± 7 yıl (yaş aralığı 18-64), babaların 37 ± 7 yıl (yaş aralığı 20-68), annelerin %4'ü okuryazar değil, %43 ilkokul, %12 ortaokul, %25 lise, %16'i yüksek okul ve daha ileri düzey, babaların %1 okuryazar değil, %33 ilkokul, %13 ortaokul, %32 lise, %21'i yüksek okul ve daha ileri düzey eğitim almışlardı ve ailelerin %81'i şehir merkezinde oturuyordu. Çalışmaya alınan ailelerde boşanma oranı %5.3, boşanmış olanlarda akraba olma oranı %1,9 bulundu. Boşanma oranları akraba olmayanlarda anlamlı derecede yüksek ($P = 0.008$) ve boşanma riskinin yine bu grupta 7.5 kat daha yüksek olduğu saptandı (Odd oranı %95 güven aralığı 1.02-54.4). Bilinen genetik geçişli hematolojik hastalıklar ile akrabalık durumu arasında istatistiksel olarak bir bağıntı saptanmadı, risk oranında anlamlı artışın olmadığı bulundu (Odds oranı 1.370 %95 Güven aralığı 0.619-3.031); ($P > 0.05$) (Tablo 2). Ancak iki adet talasemi major hastasının anne babaları akrabaydılar.

Tartışma:

Akraba evliliği, eşler arasında bilinen kan bağı bulunması durumudur. Çocukların en azından %8.4'ü akraba evliliklerinden doğmaktadır (10). Akraba evliliklerinin nedenleri ile ilgili sosyolojik çalışmalar, bu evliliklerin öncesi ve sonrasında uyum problemlerinin en az olduğu, kültürel değerler ve onların yeni nesillere aktarılmasını kolaylaştırdığı, sosyal dayanışmayı artırdığı, evlilik öncesi görüşmelerin kolaylaşp evlilik masraflarını azalttığı, kadının ebeveynleri kız ve torunlarının

yakınlarında olmasını isteme gibi sebeplerin ön planda olduğunu ortaya koymuştur (11,12). Ayrıca, aile büyüklerinin varlıklarının dağılmasını istememesi varlıklı ailelerde ana belirleyici olabilmektedir (1,9). Farklı coğrafyalardaki toplulukların inanç, gelenek ve adetleri bu oran üzerinde asıl belirleyicilerdir. İslam dininde yasaklanan evlilik kişinin evladı, kardeşi, amcası, halası, dayısı, teyzesi onların çocuklarını, sütanne ve süt kardeş ile sınırlı tutması bunların dışındakilerin evlenmelerini netice vermiştir (13). Hıristiyan aleminde ise halen birinci derece kuzen evlilikleri kabul edilmemekte ve böyle evlilikler için katolik kilisesinden özel izin almak gerekmektedir (10). Akraba evliliği dünya genelinde Ortadoğu, Batı Asya ve Kuzey Afrika yaşayan ve bu bölgelerden göç eden topluluklarla beraber yaklaşık 1 milyar civarında ve yaklaşık 1/5 oranında rastlanmakta, bazı yerleşim yerlerinde oran 1/2 ve daha üzerine çıkmaktadır (1).

Türkiye'de akraba olan eşlerin oranı batıdan doğuya şehirden köye doğru yükselmektedir. Ankara, İstanbul ve İzmir'de %17 iken, diğer kentlerde %19'a, köylerde %36, Türkiye genelinde %29 civarında olduğu bildirilmiştir (10). Bizim sonuçlarımız X ilinde akraba evliliği oranlarının hem Türkiye genelinden hem de akraba evliliklerinin daha az görüldüğü batı bölgesindeki şehirlerden anlamlı derecede daha düşük oranda olduğunu göstermiştir (3,14). Bu farkın muhtemel sebepleri; geçmiş yıllara ait verilerin geniş aileden çekirdek aileye geçişten önceki dönemleri yansıtması, çalışmadaki şehir merkezinde oturan nüfus oranının çok yüksek olması, eğitim düzeyleri, örneklem seçiminin hastaneye yan dal polikliniğine müracaat eden

hastalardan oluşması olabilir. Annelerin yaklaşık üçte birinin okuma yazma bildiği Şanlıurfa kırsalı ile %96'sının okuryazar ve %81'inin şehir merkezinde oturduğu X ilindeki evlilik tarzlarının birbirinden farklı olması kaçınılmazdır (15).

Boşanma istatistikleri araştırmasında boşandığı eşi ile akraba olma oranı kadınlarda %6, erkeklerde %8, ortalama %7.2 bulunmuş, 722 problemlili aileden oluşan diğer bir çalışmada bu oran %15.9 olarak saptanmış ve akrabalar arasında gerçekleşmiş olan evliliklerin diğerlerine göre daha az boşanma riski taşıdığı yorumu yapılmıştır (9,16). Bizim çalışmamızda ise %2 olarak bulunmuştur. Aradaki fark örneklem seçimi ve sayısından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Bizim bulgularımız, ailede bilinen genetik geçişli bir hastalığın bulunmadığı durumda dahi evlenecek bireylerin genetik geçişli hastalıklar yönünden tedirgin edilerek yeterince bilinmeyen ve tanınmayan başka eşlere yönlendirilmelerinde boşanma riskinin anlamlı derecede yüksek olduğunun göz önünde bulunması gerektiğini düşündürmektedir. Çünkü akraba evliliklerinde ekonomik durum daha stabil, evlilik müessesesi daha sağlam, kültürel geçiş ve devamlılık daha yüksek, geniş aile ile güç birliği temini, aile yapısı ve özelliklerinin devamlılığı daha güçlü, evlilik merasimleri daha kolay, iyi ve kötü günde yalnızlığa mahkum olmayan aileler çıkmasının daha muhtemel olduğu bildirilmiştir (1). Ancak eşler boşanmak istediği halde akrabalık ilişkileri nedeniyle boşanmanın zorlaştığı, evliliğin istenmeden yürütülmek zorunda kalındığı ve boşanma düşüncesine neden olan sebeplerin ortadan kaldırılamadığı durumlarda beraber yaşamak taraflar için telafisi zor, hatta imkansız sonuçlar doğurabilmektedir (9).

Birinci derece akrabalar arasında olan evliliklerde akraba olmayanlara göre fertilité oranı hafifçe yüksek, düşük oranı benzer, ölü doğum ve infant mortalite oranı hafif yüksek, konjenital anomaliler yününden %2-3 kadar daha yüksek (genel popülasyonda %2-3) bulunmuştur, ancak bunlar istatistiki olarak önemli düzeyde anlamlı bir farklılık ortaya koymamıştır (9). Danışmalık hizmeti veren hekim ve genetik uzmanlarının genetik önerilerde bulunurken akraba evliliğinin dünyaya gelecek çocuklarda artacak genetik risk yanında muhtemel sosyal ve ekonomik yararların

da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (2). Bizim çalışmamızda genetik geçişli hematolojik hastalıkların akraba olanlarda olmayanlara göre yüksek çıkması anlamlı bir bulgudur.

Sonuç: Eskişehir Devlet ilinde akraba evliliklerinin oranı Türkiye geneline göre anlamlı düzede düşüktür. Akraba evliliği genetik geçişli hematolojik hastalıkların riskini artırmazken boşanma riskleri anlamlı düzeyde düşürdüğü kanaatine varıldı. Bu konuda daha geniş çaplı araştırmalara gereksinim vardır.

Tablo 1. Anne-baba arasında akrabalık durumuna göre boşanma oranları.

	Evli	%	Boşanmış	%	Toplam	%
Akraba değil	808	87.3	51	98.1	859	87.8
Akraba	118	12.7	1	1.9	119	12.2
Toplam	926	94.7*	52	5.3*	978	100

*Satır yüzdesi

Ki-kare testi $P = 0.015$; korelasyon testi $P = 0.020$, Odd oranı = 7.448 (%95 güven aralığı 1.02-54.4).

Tablo 2. Anne-baba arasında akrabalık durumuna göre bilinen genetik geçişli hastalık oranları

	Hastalık yok	%	Hastalık var	%	Toplam	%
Akraba değil	520	92.2	44	7.8	564	88*
Akraba	69	89.6	8	10.4	77	12*
Toplam	589	91.9	52	8.1	641	100

*Sütun yüzdesi

Ki-kare testi $P = 0.435$; korelasyon testi $P = 0.436$, Odds oranı 1.370 (%95 güven aralığı 0.619-3.031)

Kaynaklar:

1. Bhopal RS, Petherick ES, Wright J, Small N. Potential social, economic and general health benefits of consanguineous marriage: results from the Born in Bradford cohort study. *Eur J Public Health* 2014;24(5):862-9.
2. Hamamy H. Consanguineous marriages Preconception consultation in primary health care settings. *J Community Genet* 2012;3(3):185-192.
3. Demirhan SY, Ersöy AG, Şen RB, et al. Boşanma nedenleri araştırması. T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayını. 2009; 1-37.
4. Ahrons CR. Family ties after divorce: long-term implications for children. *Fam Process* 2007;46(1):53-65.
5. Kalmijn M. Children's Divorce and Parent-Child Contact: A Within-Family Analysis of Older European Parents. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*. 2014; pii: gbu 141.
6. http://www.thd.org.tr/THD_Halk/?sayfa=akdeniz_ane_misi
7. http://endokringenetik2015.com/gorseller/files/1_Endokrin%20Hastal%C4%B1klar%C4%B1%20ve%20Genetik%20Sempozyumu-%20%C3%96zet%20Kitab%C4%B1.pdf
8. Saadat M. Association between consanguinity and survival of marriages. *The Egyptian Journal of Medical Human Genetics* 2015;16(1):67-70.
9. Battal A. Boşanma sebepleri. *Eflatun Matbaacılık, İstanbul*, 2008;215-22.
10. Uskun E. Akraba Evlilikleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2001;10(2):1-4.
11. Hamamy H, Antonarakis SE, Cavalli-Sforza LL, et al. Consanguineous marriages, pearls and perils: Geneva International Consanguinity Workshop Report. *Genet Med* 2011;13(9):841-7.
12. Bittles AH, Black ML. Consanguinity, human evolution, and complex diseases. *Proc Natl Acad Sci USA* 2010;107(Suppl. 1):1779-86.
13. Duru Z. Evlilik Manileri Bağlamında Akraba Evliliği. Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Danışman: Prof. Dr. Nası ASLAN, Haziran 2007.
14. Timur S. Türkiye'de Aile Yapısı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1972.
15. Ayçiçek A. Şanlıurfa kırsal alanında 2-23 aylık çocukların aşılama hızları. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2004;47(3):183-8.
16. http://yesoder.org/User_Files/editor/file/Bosanma_Nedenleri_Arastirmasi.pdf